

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI

CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE LITERE

ACHIZIȚIA LIMBII ROMÂNE CA L2.

INTERLIMBA LA NIVELUL A1

Teză de doctorat

REZUMAT

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:

PROF. UNIV. DR. EMERIT G. G. NEAMȚU

DOCTORAND: LAVINIA-IUNIA VASIU

2017

CUPRINS

Cuvânt-înainte

SECȚIUNEA I – CONSIDERAȚII PE MARGINEA ACHIZIȚIEI L2. DESCRIEREA CERCETĂRII

Capitolul I – Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi și alte încercări de a descrie L2

- 1.1. Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi
  - 1.1.1. Prezentare general
  - 1.1.2. Impact și comentarii
- 1.2. Detalieri ale descriptorilor din *CECR*
  - 1.2.1. Descrieri în spațiul românesc
  - 1.2.2. Descrieri în alte spații academice
- 1.3. „Profilul” limbii române ca L2
- 1.4. Niveul A1 – propunere de descriere
- 1.5. Concluzii

Capitolul II – Achiziția limbii a doua (AL2)

- 2.1. Generalități
- 2.2. Câteva direcții
  - 2.2.1. Perspectiva behavioristă și lingvistica structurală
  - 2.2.2. Teoria Monitorizării
  - 2.2.3. Abordări lingvistice
  - 2.2.4. Abordări cognitive
  - 2.2.5. Alte abordări și modele
- 2.3. Concluzii

Capitolul III – Aspecte relevante din teoriile AL2 și cadrul analizei

- 3.1. Interlimba (IL)
  - 3.1.1. Definiție
  - 3.1.2. Caracteristicile IL
  - 3.1.3. IL pragmatică
- 3.2. Analiza IL
  - 3.2.1. Analiza Erorilor (AE) și Analiza Contrastivă (AC)
  - 3.2.2. Analiza ocaziilor obligatorii (AO)
  - 3.2.3. Analiza Frecvenței (AF)
  - 3.2.4. Analiza Funcțională (AFc)
  - 3.5.5. Alte perspective
- 3.3. Transferul
  - 3.3.1. Rolul și manifestările transferului în AL2
  - 3.3.2. Factorii care influențează transferul
- 3.4. Inputul și rolul lui în AL2
- 3.5. Ordinea achiziției trăsăturilor lingvistice
- 3.6. Cadrul analizei
- 3.7. Concluzii

Capitolul IV – Descrierea corpusului

- 4.1. Despre corpus, în general
- 4.2. Corpusurile de limba română
- 4.3. Corpusurile cu producții ale vorbitorilor nonnative (CNN)
- 4.4. Corpusul de română ca L2, producții orale (CORLS) – descriere și limitări
  - 4.4.1. Subiecții
  - 4.4.2. Producțiile

- 4.4.3. Probleme legate de transcriere și segmentare (UAV – unitatea de analiză a vorbirii)
- 4.5. Concluzii

SECȚIUNEA A II-A – REZULTATELE CERCETĂRII

Capitolul I – Strategiile comunicative

Capitolul II – Interlimba pragmatică

Capitolul III – Cunoștințele lingvistice – lexicul

3.1. Volumul vocabularului

- 3.1.1. Verbul
- 3.1.2. Adjectivul
- 3.1.3. Adverbul

3.2. Neajunsurile vocabularului

Capitolul IV – Cunoștințele lingvistice – morfosintaxa: substantivul și clasa adjectivalului

4.1. Substantivul

- 4.1.1. Numărul. Pluralul
- 4.1.2. Cazul. Genitivul și dativul
- 4.1.3. Determinarea
- 4.1.4. Genul
- 4.1.5. Substantivul – concluzii

4.2. Clasa adjectivalului

- 4.2.1. Adjectivul calificativ cu funcția de atribut adjectival
- 4.2.2. Adjectivul calificativ cu funcția de nume predicative
- 4.2.3. Superlativul absolut cu *foarte*
- 4.2.4. Adjectivul pronominal posesiv
- 4.2.5. Adjectivul pronominal nehotărât *mult/puțin*
- 4.2.6. Clasa adjectivalului – concluzii

Capitolul V – Cunoștințele lingvistice – morfosintaxa: verbul și pronumele

5.1. Verbul

- 5.1.1. Indicativ – prezent
- 5.1.2. Indicativ – alte timpuri
- 5.1.3. Infinitiv și conjunctiv
- 5.1.4. Verb – concluzii

5.2. Pronumele

- 5.2.1. Pronumele personal
- 5.2.2. Pronumele negative și interogativ
- 5.2.3. Pronumele – concluzii

Capitolul VI - Cunoștințele lingvistice – morfosintaxa: adverbul, prepoziția și conjuncția

6.1. Adverbul

6.2. Prepoziția

6.3. Conjuncția

6.4. Adverbul, prepoziția, conjuncția – concluzii

CONCLUZII

Lista tabelor

RESURSE BIBLIOGRAFICE

ANEXĂ – Corpus Oral de Limba Română ca Limbă Străină (CORLS)

Cuvinte-cheie: interlimbă (IL), limba naturală/maternă (LN/L1), limba străină/a doua (L2), limbă-țintă (LȚ), achiziția limbii a doua/limbii străine (AL2), achiziția limbii naturale (AL1), competență, performanță, corpus cu producții ale vorbitorilor nonnativi (CNN), nivel de competență lingvistică, nivelul A1, transfer, input, output, variabilitate, interlimbă pragmatică, analiza erorilor (AE), analiza ocaziilor obligatorii (AO), analiza frecvenței (AF), analiză funcțională (AFc), strategii comunicative, competență strategică, competență lingvistică, trăsături lingvistice definatorii negative (TDN), trăsături lingvistice definatorii pozitive (TDP), trăsături lingvistice specifice limbii materne (TL1), trăsături tranziționale (TT).

În cazul multor limbi, de circulație mare sau restrânsă, numărul studiilor bazate pe corpusuri cu producții ale vorbitorilor nonnativi este în continuă creștere (începând cu anii '80), iar importanța datelor oferite de acestea în domenii precum lingvistica aplicată, didactica, achiziția limbii a doua (AL2) este unanim recunoscută. Cu toate acestea, în ceea ce privește limba română ca limbă străină (LS/L2), astfel de studii apar izolat, fiind, în general, bazate pe corpusuri mult prea mici pentru a fi considerate relevante. Pe acest fundal, propunerea noastră de cercetare ni se pare una binevenită.

Înainte de toate, noutatea materialului nostru constă în propunerea unui corpus pe nivel (chiar dacă nu unul de dimensiuni vaste – aproximativ 70.000 de cuvinte), cu producții orale ale vorbitorilor nonnativi de română (CORLS), care provin din medii culturale și lingvistice diferite, la ora actuală neexistând nicio altă încercare de felul acesta. Apoi, considerăm că analiza CORLS, pe mai multe paliere (morfosintactic, funcțional/pragmatic, lexical, al strategiilor comunicative) și prin diverse metode (analiza erorilor, analiza ocaziilor obligatorii, analiza frecvenței, analiza funcție-formă etc.), și sistematizarea datelor obținute sub forma unor *trăsături lingvistice definatorii* (TD) pentru interlimba specifică nivelului A1 (IL = un sistem lingvistic structurat, aflat undeva între L1 și L2) au relevanță majoră în mai multe domenii.

În demersul nostru, ne-am bazat pe diverse tratate, studii, articole din domeniul lingvisticii aplicate, al AL1 și al AL2, al didacticii și al lingvisticii bazate pe corpus (LC), realizate în perioada 1960-2017, în mare parte în spațiul anglofon. Lucrări de importanță majoră precum cele ale lui L. Selinker (interlimbă), S. P. Corder (analiza erorilor), R. Ellis (AL2) sau diverse articole și studii ale unor cercetători consacrați precum V. Cook, H. Dulay, M. Burt, S. Krashen, S. Gass, D. Larsen-Freeman, G. Leech, B. North, M. Pinemann, E. Tarone ș.a.m.d. au constituit fundamentarea teoretică a tezei de față, în vreme ce ideea întregului proiect se datorează volumului *Criteria Features in L2 English. Specifying the Reference Levels of the Common European Framework* (J. A. Hawkins, L. Filipović). Preocuparea relativ recentă și destul de timidă pentru acest domeniu, din spațiul academic românesc, determină lipsa unui număr semnificativ de referințe bibliografice în sensul acesta. Le amintim pe L. Avram, E. Platon, și, din generația foarte nouă, pe C. Bocoș, Ș. Tărău, A. Arieșan, cu câteva articole și studii semnificative. De asemenea, un document de importanță crucială la momentul actual pentru limba română ca L2, *Descrierea minimală...*, este avut în vedere (alături de *CECR*) pentru comparația cu rezultatele cercetării, în partea a doua a lucrării.

Din punctul de vedere al organizării conținutului, studiul nostru este structurat în două secțiuni, astfel: prima, vizibil mai densă sub aspect teoretic și bibliografic, trasează cadrul teoretic al cercetării, și a doua, cu caracter mai practic, mai bogată în ceea ce privește elementele de noutate, prezintă rezultatele analizei. Cele două secțiuni sunt urmate de o parte de concluzii generale și de anexa reprezentată de CORLS (care cuprinde și câteva metadate în primele pagini).

Secțiunea întâi descrie cercetarea, pornind de la teoriile AL2, și cuprinde patru capitole. **Primul** dintre ele argumentează necesitatea unei cercetări de tipul celei propuse de către noi în spațiul românesc. Sunt discutate documentele cu cea mai mare influență la ora actuală în domeniul predării/învățării și al evaluării limbii române ca L2. *Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi (CECR)*, lucrarea de la apariția căreia începe să se vorbească la nivel european despre șase niveluri principale în însușirea unei limbi străine (A1, A2, B1, B2, C1, C2), propune descrieri funcționale, cu descriptori cu caracter foarte general, care nu se bazează pe studii de corpus alcătuit din producții ale vorbitorilor nonnativi – considerate, în momentul de față, a fi cele mai valide surse pentru astfel de descrieri. *Nivelul Prag* reprezintă prima încercare de detaliere a descrierilor din *CECR* pentru limba română (nivelul B1) și unul dintre documentele care au stat la baza elaborării *Descrierii minimele a limbii române (A1, A2, B1, B2)*, lucrare ce propune inventare de elemente lexicale, funcții

comunicative, clase gramaticale etc. pentru primele patru niveluri definite în linii mari în *CECR*. Această descriere se diferențiază însă de cele realizate pe alte limbi prin faptul că la baza ei nu stau teoriile privind achiziția limbii a doua (AL2) sau rezultate din lingvistica bazată pe corpus (LC), ci intuiția și experiența autoarelor, precum și alte documente similare existente. Studiul nostru pornește tocmai de la acest neajuns și inițiază realizarea unei descrieri a interlimbii (= limba vorbitorilor nonnativi), la nivel A1, fundamentate pe rezultatele unei analize de corpus efectuate după modelul celei din binecunoscutul proiect *English Profile*. „Profilul” limbii române ca L2 (IL la nivel A1) va fi astfel conturat prin extragerea unor trăsături lingvistice definitorii privind strategiile comunicative, cunoștințele lingvistice, sociolingvistice și pragmatice, decelate de analiza unui corpus alcătuit (special în acest scop) din producții orale ale vorbitorilor nonnativi de limba română, aflați la primul nivel de competență lingvistică.

Capitolul al doilea aduce, pentru început, câteva precizări de ordin terminologic și conceptual. Așadar, prin AL2 înțelegem achiziția oricărei limbi în afara limbii naturale (L1), iar, în ceea ce privește *achiziția*, nu o diferențiem de învățare, folosind alternativ termenii pe parcursul lucrării. *Competența* este văzută în accepțiunea *CECR* și a lui Bachman, ca incluzând cunoștințele lingvistice și competența strategică, iar teoriile AL2 care încearcă să o definească sunt grupate, în funcție de curent și abordare, și prezentate succint în acest capitol, accentuându-se viziunea asupra aspectelor esențiale atinse mai mult sau mai puțin de fiecare dintre ele: inputul, cunoștințele explicite/implicite, outputul, variabilitatea, ordinea naturală a achiziției, transferul, instruirea în L2 etc. Sunt trasate direcțiile generale ale teoriilor behavioriste și structuraliste, ale *Teoriei Monitorizării*, ale teoriilor generativiste (*Full Access/No Transfer*, *Full Access/Full Transfer*), ale abordărilor cognitiviste (*Modelul Competițional*, *Principiile Operaționale*, *Teoria Procesabilității*, ale *Teoriei Complexității*, ale celei *Interacționale* ș.a.m.d.) și, în final, ideile vehiculate prin acestea sunt sistematizate și aranjate în ordine cronologică pentru conturarea unei imagini de ansamblu privind evoluția studiilor în domeniul AL2.

Al treilea capitol al primei secțiuni tratează puțin mai detaliat problema IL, a modalităților de analiză a acesteia și a proceselor și a factorilor implicați în dezvoltarea ei. Operăm cu definiția dată de L. Selinker, înțelegând prin IL un sistem lingvistic structurat, care funcționează după principii proprii, ce nu aparțin în totalitate nici limbii materne, nici L2 și care se află într-un continuu proces de restructurare, în scopul apropierii de sistemul L2. Trăsăturile speciale ale acestui sistem lingvistic special sunt *permeabilitatea* (formele noi, derivate din input, output sau din generalizarea sau simplificarea unor forme din L2, pătrund cu ușurință în interiorul lui), *variabilitatea* (sincronică și diacronică, sistematică – determinată de contextul comunicativ – și nonsistematică/liberă) și *sistematicitatea* (indiferent de variabilitate, în orice moment al evoluției sale, IL se poate descrie ca un sistem lingvistic logic și coerent). Cu privire la modalitățile de analiză a IL, ne-am oprit asupra analizei erorilor (AE), cu metodologia stabilită de Corder: identificarea erorilor, descrierea acestora, explicarea și, în cele din urmă, evaluarea lor, metodologie pe care am urmat-o și noi (cu excepția ultimei etape) în analiza morfosintaxei. Am completat însă neajunsurile AE cu aspecte din analiza ocaziilor obligatorii (AO) și analiza frecvenței (AF). Pentru extragerea trăsăturilor IL pragmatice, am folosit analiza funcțională (AFc) de tipul *funcție-formă*. Printre factorii mai importanți pe care i-am avut în vedere în analiză, se numără *transferul*, *inputul* (cu importanță crucială în achiziție, dar redus, în studiul nostru, la intervențiile interlocutorilor – examiner/alt candidat – și la cerințele aferente sarcinilor de rezolvat) și *ordinea naturală a achizițiilor lingvistice* (în relație cu acest aspect, concluziile noastre sunt mai timide, nefiind vorba despre un studiu longitudinal care să permită formularea unor ipoteze cu adevărat valide în acest sens). Ultima parte a capitolului ilustrează modul în care au fost operaționalizate aceste concepte în cercetarea noastră.

În **capitolul al patrulea**, ultimul din Secțiunea I, definim conceptul de *corpus* și prezentăm, în foarte puține detalii, corpusurile de limba română existente. Însă, așa cum am mai precizat, spre deosebire de alte limbi, pentru limba română nu s-au realizat, până în momentul de față, corpusuri care să o ilustreze în ipostaza ei de L2. Astfel de corpusuri, cuprinzând producții ale vorbitorilor nonnativi (CNN), au o relevanță deosebită atât din punct de vedere lingvistic (lingvistica bazată pe corpus – LC, lingvistica aplicată – LA, AL1, AL2), cât și din punct de vedere didactic (elaborarea curriculumelor, a syllabusurilor, a manualelor, a dicționarelor și a altor documente de lucru, a instrumentelor de evaluare și a materialelor folosite în formarea și perfecționarea cadrelor didactice etc.). În consecință, considerăm că propunerea noastră, constând într-un CNN pe limba română, vine la momentul potrivit. CORLS conține producții orale de diverse tipuri (dialog cu un vorbitor nativ, monolog, dialog cu scop

tranzacțional, cu un vorbitor nonnativ), pe teme variate, colectate de la 172 de studenți, care provin din medii lingvistice diferite, în timpul probei orale a Examenului de limba română ca limbă străină, nivelul A1, din trei sesiuni de examinare diferite. Transcrierea producțiilor include și marcarea unor fenomene precum pronunțarea greșită a cuvintelor, pauzele goale și pline, întreruperile și autoîntreruperile, silabisirea și accentul emfatic, conturul intonațional ascendent și descendent final și nonterminal ș.a.m.d. – fenomene specifice limbii vorbite și, în și mai mare măsură, unei L2 vorbite, la nivelul A1. Suntem de părere că, prin faptul că transcrierea nu ignoră astfel de aspecte, CORLS reprezintă un material util, putând fi analizat din mai multe puncte de vedere, în scopuri diverse. Pentru segmentarea în interiorul producțiilor, propunem o unitate sintactică de analiză a vorbirii – UAV –, așa cum e ea definită de către Foster și colaboratorii săi: „o propoziție independentă (fie ea și eliptică) și propozițiile dependente de aceasta”, oferind câteva specificații suplimentare cu privire la segmentarea în situațiile problematice (întreruperile, autoîntreruperile, enunțurile monomembre etc.). Tot în acest capitol, vorbim și de punctele „atacabile” ale corpusului propus, și anume dimensiunea și gradul de reprezentativitate.

Secțiunea a II-a, așa cum precizăm mai devreme, scoate la lumină rezultatele analizei efectuate pe CORLS, pe fiecare dintre cele trei coordonate principale care ar descrie competența: *strategiile comunicative* (competența strategică), *cunoștințele sociolingvistice și pragmatice* (funcțiile comunicative – IL pragmatică), *cunoștințele lingvistice* (morfosintaxa și lexicul).

Astfel, în **Capitolul întâi** al celei de-a doua secțiuni, prezentăm trăsăturile definiției privind strategiile comunicative utilizate de vorbitori la acest nivel. Deși *CECR* nu oferă descriptori în legătură cu acest aspect pentru nivelul A1, analiza CORLS a demonstrat că se poate vorbi despre strategii comunicative încă de la primul nivel de competență lingvistică. Așadar, se pare că, atunci când întâmpină probleme în formularea mesajului, vorbitorii apelează cel mai frecvent la schimbarea codurilor lingvistice, la solicitarea indirectă a ajutorului sau la aproximare, iar atunci când au nevoie de mai mult timp pentru planificare, ei folosesc repetiția sau fillers, în vreme ce vorbitorii de limbi romanice includ adesea în discurs, cu același scop, *Cred că.../Nu știu...*

Capitolul al doilea se concentrează pe funcțiile comunicative întâlnite în CORLS și pe realizarea lor lingvistică. O analiză funcțională de tipul funcție-formă a relevat predilecția vorbitorilor pentru utilizarea construcțiilor memorate drept fixe, nedisociabile, în exprimarea diverselor funcții, dar și multiplele erori care survin în momentul în care se încearcă înlocuirea vreunui element al „formulei” pentru integrarea acesteia în contexte noi. Arătăm, bunăoară, că, la nivelul A1, vorbitorii se prezintă și prezintă pe cineva, folosind verbul *a fi*, adresează mulțumiri, utilizând *Mulțumesc!/Mersi!* și răspund la mulțumiri, folosind *Cu plăcere!*. Aceștia justifică utilizând *pentru că* și exprimă incertitudinea (*cred că/probabil*), plăcerea/neplăcerea (verbul *a-i plăcea*), preferința (*a prefera + verb/substantiv*) sau dorința (*a vrea + verb*) ș.a.m.d.

În **Capitolul al treilea**, investigăm vocabularul pe două paliere: volumul și controlul. Așadar, propunem liste de frecvență pentru adjectiv, verb și adverb, dar semnalăm totodată neajunsurile vocabularului, evidente în omisiuni, confuzii, invenții lexicale, schimbarea codurilor lingvistice etc.

Capitolele IV-VI propun trăsături definiției privind morfosintaxa. Astfel, referitor la substantiv, analiza CORLS relevă faptul că, în ciuda unor excepții explicate prin frecvența cu care apar anumite trăsături în input – determinarea definită a substantivului în sintagma posesivă sau în poziția de complement instrumental sau sociativ, de exemplu –, numărul și determinarea nu reprezintă categorii însușite corect la nivelul A1. Similar, acordul adjectival și conjugarea verbului la indicativ și conjunctiv, prezent, par să ridice mari probleme la acest nivel, reprezentând trăsături neînsușite. Printre erorile cauzate de transferul negativ amintim lipsa morfemului *să* în contextele care cer conjunctivul în producțiile vorbitorilor de limbi romanice și omisiunea verbului *a fi* la vorbitorii de limba arabă. Nici utilizarea corectă a pronomelor reflexive și nici a celor în dativ nu reprezintă trăsături specifice IL la acest nivel. În schimb, pronumele personal în nominativ, ca mijloc coeziv, și cel interogativ *ce* sunt folosite corect. Adverbele apar rar, însă apar corect integrate în enunț. La fel, conjuncțiile *și*, *pentru că* și *sau* sunt folosite corect, în vreme ce prepozițiile sunt cel mai adesea utilizate incorect sau/și inadecvat.

În sfârșit, capitolul destinat **Concluziilor** reia în mare rezultatele prezentate în capitolele anterioare. Subliniem aici ideea că cercetarea confirmă rezultatele studiilor efectuate în cazul altor limbi: transferul ca strategie de învățare are, la nivelul A1, un rol nesemnificativ la nivelul achiziției trăsăturilor ce țin de morfosintaxă, transferul ca strategie comunicativă se manifestă pregnant în schimbarea codurilor lingvistice și în traducerile literale, inputul și outputul exercită o influență crucială

asupra ordinii însușirii anumitor trăsături lingvistice ș.a.m.d. Tot în acest capitol propunem o schemă sintetizatoare ce încearcă o „radiografiere” a IL la nivelul în discuție, pe toate cele trei dimensiuni care definesc competența lingvistică generală: *competența strategică, cunoștințele sociolingvistice și pragmatice, cunoștințele lingvistice.*

Conturând un asemenea profil detaliat al IL la nivelul A1, considerăm că cercetarea noastră este relevantă în primul rând în didactică (elaborarea de syllabusuri, gramatici, dicționare, manuale, teste, grile și scale de evaluare, materiale pentru formarea specialiștilor etc.), iar apoi și în lingvistică, reprezentând un bun punct de plecare pentru cercetările viitoare în domeniu.